

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**«РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА МІСТА ЧЕРНІВЦІ ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ:
ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ»**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)**

Виконав:

Студент 4 курсу, 402 групи
Спеціальності «Географія 106»
ОПП «Регіональний розвиток і
просторове планування»

Хріновський Данило Романович

Керівник:

кандидат географічних наук
Джаман Ярослав Васильович

До захисту допущено на засіданні кафедри
Протокол № ____ від _____ 2025 р.
Зав. кафедрою _____ проф. Костащук І.І.

Чернівці – 2025

Анотація

Хріновський Д. Р. Рекреаційна сфера міста Чернівці та приміської зони: просторова організація.

Кваліфікаційна робота здобувача освіти 4 курсу, 402 групи, спеціальності 106 «Географія», ОПП «Регіональний розвиток і просторове планування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 2025 р.

Дана кваліфікаційна робота присвячена дослідженню просторової організації рекреаційної сфери в межах Чернівецької міської громади та приміської зони.

У першому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано теоретичні засади функціонування рекреаційної сфери, її роль у сучасному суспільстві, а також методи дослідження.

У другому розділі висвітлено географічні передумови та фактори, що впливають на розвиток рекреаційної сфери регіону: природні ресурси, історико-культурні об'єкти, соціально-економічні та екологічні аспекти.

У третьому розділі проаналізовано сучасну структуру рекреаційної сфери, її інфраструктуру, основні проблеми та перспективи розвитку. Особливу увагу приділено питанням просторової доступності об'єктів та потенціалу для сталого розвитку рекреаційного туризму.

Ключові слова: рекреаційна сфера, рекреаційна інфраструктура, Чернівці, приміська зона, просторове планування, сталий розвиток, туризм, урбанізація.

Abstract

Khrinovskiy D. R. The Recreational Sphere of Chernivtsi and Its Suburban Area: Spatial Organization.

Qualification thesis of a 4th-year student, Group 402, specialty 106 "Geography", Educational Program "Regional Development and Spatial Planning", first (bachelor's) level of higher education. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Chernivtsi, 2025.

This bachelor's thesis is devoted to the study of the spatial organization of the recreational sphere within the Chernivtsi urban community and its suburban area.

The first chapter presents the theoretical foundations of the recreational sphere, its role in modern society, and the research methods applied in the study.

The second chapter outlines the geographical preconditions and factors influencing the development of the recreational sphere in the region, including natural resources, historical and cultural heritage, socio-economic conditions, and environmental factors.

The third chapter analyzes the current structure of the recreational sphere, its infrastructure, key development challenges, and future prospects. Special attention is paid to the spatial accessibility of recreational sites and the potential for sustainable recreational tourism development.

Keywords: recreational sphere, recreational infrastructure, Chernivtsi, suburban area, spatial planning, sustainable development, tourism, urbanization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ.....	4
1.1 Об'єкт та предмет дослідження рекреаційної сфери.....	4
1.2 Роль рекреаційної сфери в сучасному суспільстві.....	5
1.3 Методи дослідження рекреаційної сфери	14
РОЗДІЛ 2. ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЦІВ ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ.....	19
2.1 Ресурсно-екологічні особливості регіону.....	19
2.2 Історичні передумови розвитку рекреаційної сфери.....	22
2.3 Фактори розвитку рекреаційної сфери.....	24
2.4 Соціокультурні та економічні чинники розвитку рекреаційної сфери...27	
РОЗДІЛ 3. РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ ЧЕРНІВЦІВ.....	32
3.1 Структура рекреаційно-туристичної сфери.....	32
3.2 Стан інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери.....	34
3.3 Сучасні проблеми розвитку рекреаційної сфери на території Чернівецької міської громади та приміської зони Чернівців.....	38
3.4 Перспективи розвитку рекреаційної сфери.....	41
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	47
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми

В останні роки рекреаційна сфера міста та приміської зони здобула все більшу популярність серед населення. Однак, вона є складною в організації та потребує дослідження.

Об'єкт та предмет дослідження

Об'єкт дослідження: рекреаційна сфера міста Чернівці та приміської зони.

Предмет дослідження: просторова організація рекреаційної сфери міста Чернівці та приміської зони.

Мета курсової роботи

Вивчити сучасний стан рекреаційної сфери міста Чернівці та приміської зони.

Дослідити особливості просторової організації рекреаційної інфраструктури в зазначених районах.

Розробити рекомендації щодо покращення просторової організації рекреаційної сфери міста та приміської зони.

Завдання

Проаналізувати літературні джерела та статистичні дані щодо рекреаційної сфери міста та приміської зони.

Описати існуючу рекреаційну інфраструктуру міста та приміської зони.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

1.1 Об'єкт та предмет дослідження рекреаційної сфери

Рекреаційна сфера (або діяльність) – це сукупність місць, об'єктів і послуг, які сприяють відпочинку та розвагам людей. Це можуть бути парки, сквери, спортивні майданчики, басейни, туристичні маршрути, курорти та інші місця та об'єкти, які пропонують різноманітні види відпочинку та розваг. Рекреаційна сфера може бути як в міському, так і в загородньому середовищі, і має значення для підтримання здоров'я та психологічного благополуччя людей, а також для розвитку туризму та господарської діяльності. [9]

Об'єктом дослідження рекреаційної сфери є система відпочинку і розваг, що включає в себе різноманітні види діяльності, спрямовані на задоволення відпочинкових потреб людей. До цієї системи входять різноманітні форми відпочинку — від пасивного (прогулянки, культурні заходи) до активного (спорт, екотуризм, водні види спорту), а також пов'язані з цим інфраструктурні елементи (готелі, заклади харчування, транспортна мережа). До складу рекреаційної сфери входять туризм, культурно-масові заходи, спорт, активний відпочинок на воді, в горах, у лісі, на природі загалом, а також рекреаційний відпочинок в закладах громадського харчування та готелях.

Об'єкт дослідження має багатокomпонентну структуру, яка охоплює як матеріальні ресурси (інфраструктура, природні умови), так і нематеріальні аспекти (організація дозвілля, традиції, потреби населення). Це дозволяє комплексно підходити до вивчення функціонування рекреаційної системи.

Предметом дослідження є просторово-функціональна організація рекреаційної сфери міста Чернівці та його приміської зони. Це означає аналіз структури і розміщення рекреаційних об'єктів, їхньої доступності для населення та

гостей міста, а також оцінку потенціалу для подальшого розвитку рекреаційної інфраструктури. Особлива увага приділяється просторовій диференціації, тобто розподілу різних видів рекреаційної діяльності на території, а також взаємозв'язкам між урбанізованими і природними зонами.

Для досягнення поставленої мети дослідження рекреаційної сфери міста Чернівці та приміської зони будуть використані різноманітні методи дослідження, включаючи аналіз документів та статистичних даних, опитування населення та експертів, спостереження, а також геоінформаційні методи.

Комбінація кількісних та якісних методів дозволяє досягти більшої об'єктивності результатів дослідження. Особливо цінним є застосування ГІС-технологій, які дають змогу візуалізувати просторові особливості рекреаційної сфери та виявити проблемні зони.

Загальна мета дослідження полягає в тому, щоб визначити проблемні аспекти рекреаційної сфери та запропонувати шляхи їх вирішення, а також визначити перспективи розвитку цієї сфери в місті та приміській зоні. Результати дослідження можуть бути корисними для місцевої влади та бізнесу при плануванні та розвитку рекреаційної інфраструктури, а також для мешканців та відвідувачів міста, які зможуть скористатися покращеними можливостями для відпочинку та розваг.

1.2 Роль рекреаційної сфери в сучасному суспільстві

Рекреаційна сфера в сучасному суспільстві відіграє важливу роль у забезпеченні якісного та здорового способу життя населення, підвищенні якості відпочинку та розваг, а також сприяє соціальній інтеграції та культурному розвитку.

Фізичне здоров'я та благополуччя: рекреаційна сфера надає можливість людям відпочити, зняти стрес, покращити фізичну форму та зміцнити здоров'я.

Різноманітні види рекреаційних активностей, включаючи спорт, туризм, велосипедні прогулянки та інші, сприяють підвищенню рівня фізичної активності та загального самопочуття. Підтримка активного способу життя через рекреаційну діяльність сприяє зниженню ризику розвитку хронічних захворювань. [19] Окрім традиційних видів активного відпочинку, зростає популярність таких форм, як скандинавська ходьба, йога на свіжому повітрі, кросфіт у міських парках, що свідчить про адаптацію рекреаційної сфери до новітніх тенденцій здорового способу життя.

Також важливо зазначити, що рекреаційна діяльність відіграє профілактичну роль у сфері громадського здоров'я. Завдяки доступу до зелених зон, регулярному руху та зниженню рівня шуму й забруднення, міські жителі мають змогу зменшити ризики серцево-судинних та дихальних захворювань. Наявність якісної зеленої інфраструктури, як алеї, сквери, ботанічні сади та рекреаційні ліси, позитивно впливає не лише на фізичне здоров'я, а й на екологічну стабільність урбанізованих територій.

Ментальне здоров'я та психологічний комфорт: рекреаційна діяльність відіграє важливу роль у підтримці психічного здоров'я та психологічного комфорту. Під час занять рекреаційними видами активностей, люди можуть відволіктися від повсякденних проблем та стресу, що допомагає знизити рівень тривоги та підвищити загальний рівень настрою. Регулярна фізична активність, яка є частиною рекреаційних занять, сприяє виділенню ендорфінів - природних "гормонів щастя", які мають антидепресивні та анксиолітичні властивості. Це допомагає знизити ризик виникнення депресії та тривоги. Крім того, рекреаційна діяльність може стати засобом самовираження та самореалізації для багатьох людей. Це може включати участь у творчих групах, мистецьких проектах, спортивних командах тощо. Ці види занять допомагають підвищити самооцінку та самоповагу, а також сприяють виробленню навичок управління емоціями та стресом. Узяті разом, рекреаційна діяльність є ефективним способом підтримки ментального здоров'я та психологічного комфорту, забезпечуючи людям

можливість релаксу, відпочинку та самореалізації. [19] У багатьох країнах Європи рекреаційні програми вже інтегровані в державну політику психічного здоров'я, що демонструє усвідомлення стратегічної важливості дозвілля для збереження емоційної стійкості населення.

На локальному рівні, організація арт-терапевтичних занять, театральних гуртків, співочих вечорів або курсів з танців у межах міської інфраструктури дозволяє людям вийти з ізоляції та відчувати себе частиною спільноти.

Особливо важливою є роль рекреаційної сфери для молоді, яка знаходиться під постійним тиском навчання та соціальних викликів. Доступ до відкритих просторових майданчиків, спортивних заходів, арт-терапії або групових активностей створює умови для формування позитивного світогляду та активної громадянської позиції. Створення молодіжних центрів із зонованим простором для відпочинку, навчання та неформального спілкування сьогодні є одним із пріоритетів сучасного міського планування у ЄС.

Соціальна взаємодія та інтеграція: рекреаційна сфера не лише надає людям можливість займатися різноманітними активностями, але й є місцем для спілкування та взаємодії. Це особливо важливо в сучасному суспільстві, де зростає відчуття відокремленості через різноманітні технології та швидкий темп життя. Рекреаційні заходи, такі як фестивалі, концерти, спортивні турніри та гурткова робота, створюють можливості для зустрічей та спілкування з новими людьми, розширюють соціальні круги та сприяють формуванню взаєморозуміння між різними соціальними групами. Крім того, рекреаційні заходи сприяють формуванню та розвитку різноманітних інтересів у людей, адже вони мають можливість спробувати нові види діяльності та відкрити для себе щось нове. У місцях рекреації люди можуть розвивати свої таланти та навички, а також зустрічати однодумців з схожими інтересами. Такі спільні заходи сприяють не лише збагаченню культурного досвіду, але й підтримці духовного розвитку та самовираження. Крім того, рекреаційна сфера включає в себе різноманітні форми спортивної діяльності, які сприяють змагальності та співробітництву. Участь у

спортивних змаганнях, командних іграх та заняттях спортом сприяє формуванню командного духу, відчуттю колективної приналежності та розвитку лідерських якостей. Такі активності створюють сприятливе середовище для взаємодії та спілкування, а також сприяють формуванню цінних соціальних навичок, таких як співпраця, толерантність та взаємопідтримка. Крім того, такі заходи сприяють міжгенераційному діалогу: спільні активності дітей, молоді, дорослих і літніх людей створюють атмосферу єдності та взаємопідтримки. Це важливо у контексті зростаючої ізоляції літніх людей та недостатньої соціальної взаємодії серед молоді.

У громадах із багатонаціональним складом населення, рекреаційні заходи можуть слугувати мостом між культурами. Вони створюють можливості для взаємного розуміння, обміну традиціями, організації спільних свят та проєктів, що зміцнює соціальну згуртованість.

Економічний внесок: економічний внесок рекреаційної сфери в сучасному суспільстві є значним і має декілька ключових аспектів:

Створення робочих місць: рекреаційна сфера забезпечує велику кількість робочих місць у різних секторах, таких як туризм, готельний бізнес, ресторани та кафе, розважальні заклади, спортивні клуби та інші. Це включає не лише прямі робочі місця, але й робочі місця в супровідних галузях, таких як будівництво та обслуговування. Окрім очевидних позицій у сфері обслуговування, рекреаційна галузь створює широкі можливості для зайнятості в суміжних напрямках — від гідів та інструкторів до дизайнерів інтер'єру та технічного персоналу. Особливо цінним є те, що багато з цих робочих місць можуть бути сезонними або частковою зайнятістю, що дозволяє залучати до праці студентів, людей похилого віку, жінок у декретній відпустці. Розширення можливостей працевлаштування, зокрема у віддалених регіонах, де інші галузі економіки слабо розвинені, сприяє зменшенню трудової міграції та підтримці місцевих громад.

Генерація прибутку: рекреаційна сфера створює можливості для генерації прибутку через різноманітні види діяльності. Туризм, розважальні заходи,

спортивні заходи, концерти, кінопокази та інші рекреаційні події привертають велику кількість туристів та споживачів, які витрачають кошти на послуги та товари. Крім прямого прибутку від продажу квитків чи бронювання житла, кожна подія створює додатковий економічний ефект у сфері транспорту, торгівлі, логістики та харчування. Також розвиваються послуги з безпеки, реклами, звукотехніки, прокату обладнання тощо. Особливо прибутковими є масштабні заходи — фестивалі, спортивні змагання, виставки — які можуть залучати не лише внутрішніх, а й іноземних відвідувачів. Це дозволяє не лише збагачувати місцеву економіку, а й формувати сталий фінансовий потік для підтримки інфраструктури.

Розвиток інфраструктури: рекреаційна сфера стимулює розвиток інфраструктури, такої як готелі, курорти, спортивні комплекси, парки розваг, туристичні маршрути та інші об'єкти. Це сприяє розвитку туристичних регіонів, залученню інвестицій у регіональний розвиток та підвищенню привабливості місцевих міст для мешканців та відвідувачів. Важливою особливістю є те, що інфраструктура, створена для рекреаційних потреб, часто має подвійне призначення — нею можуть користуватись як туристи, так і місцеві жителі. Таким чином, розбудова сучасних спортивних об'єктів, зон для активного відпочинку, вело- та пішохідних маршрутів, а також транспортних вузлів одночасно підвищує рівень життя населення та привабливість регіону. Крім того, розвивається цифрова інфраструктура — онлайн-сервіси, мобільні застосунки, інтерактивні карти та платформи для бронювання, що робить доступ до рекреаційних послуг більш зручним і ефективним.

Підтримка малих та середніх підприємств: рекреаційна сфера є важливим джерелом підтримки для малих та середніх підприємств. Багато рекреаційних закладів та послуг надаються місцевими підприємствами, що сприяє їхньому розвитку та збільшенню доходів. Малі бізнеси — це гнучкі гравці на рекреаційному ринку, здатні швидко адаптувати свої послуги до мінливого попиту. Кав'ярні, хостели, прокат велосипедів, майстер-класи, сувенірні лавки, фермерські господарства — усе це створює живу економіку дозвілля, орієнтовану на

локального споживача й туриста. Завдяки розвитку цієї сфери зростає локалізація капіталу — гроші залишаються в громаді, стимулюючи її саморозвиток.

Стимулювання внутрішнього споживання: рекреаційна сфера сприяє стимулюванню внутрішнього споживання через підтримку туризму та рекреаційних заходів у власній країні. Це дозволяє місцевим жителям та туристам витратити гроші на відпочинок та розваги внутрішнього ринку, що сприяє розвитку місцевих бізнесів та підтримує економічну стабільність. У кризові періоди, коли міжнародний туризм обмежений, саме внутрішній туризм здатен компенсувати частину втрат. Люди починають більше подорожувати своєю країною, відкриваючи маловідомі, але цікаві маршрути. Це стимулює розквіт малих громад, розвиток нових продуктів, створення гастрономічних маршрутів, фестивалів локальної культури. Зрештою, формується нова національна туристична ідентичність.

Економічна активізація завдяки рекреаційній сфері має також мультиплікативний ефект. Це означає, що кожен вкладений коштів у розвиток туристичних чи рекреаційних об'єктів здатні породжувати додаткові доходи у суміжних сферах — транспорті, торгівлі, виробництві сувенірної продукції, аграрному секторі. Цей ефект особливо помітний у регіонах з невеликою кількістю альтернатив для зайнятості. Наприклад, відкриття туристичного комплексу автоматично збільшує попит на продукти місцевих фермерів, перевезення, ремонтні послуги, а також потребу в культурних програмах. Рекреаційна сфера може стати тим поштовхом, що запускатиме ширше економічне пожвавлення на рівні територіальних громад.

Окрему роль відіграє рекреація у формуванні іміджу територій. Наприклад, регіони з розвиненою інфраструктурою для активного чи екологічного відпочинку можуть стати брендом, що притягує інвестиції, молодь, IT-фахівців та креативні індустрії. Такий бренд формується не лише через красиві пейзажі чи історичні пам'ятки, а й через атмосферу — якість сервісу, інноваційність, екологічність. Сучасна мобільна молодь шукає не лише роботу, а й комфортний спосіб життя: парки, кав'ярні, коворкінги, фестивалі. Якщо регіон може це запропонувати, він

стає «точкою тяжіння» для прогресивних фахівців і підприємців. Це підвищує людський капітал території.

Продовження туристичного сезону: рекреаційна сфера може сприяти подовженню туристичного сезону та підвищенню загального туристичного потоку через організацію різноманітних заходів та фестивалів у різні пори року. Це дозволяє регіонам залучати туристів протягом усього року та максимізувати прибуток від туристичної індустрії. Сезонність є однією з головних проблем туристичної економіки. Багато регіонів отримують основний дохід лише влітку або взимку. Продовження сезону за рахунок постійного туризму — це стратегія, яка дозволяє розширити прибутки та забезпечити зайнятість персоналу протягом усього року. Осінні гастрономічні фестивалі, зимові ярмарки, весняні марафони — усе це формує рівномірний туристичний потік.

Стимулювання інновацій та технологічного розвитку: рекреаційна сфера викликає попит на нові технології та інновації, що сприяє розвитку технологічних рішень у галузі туризму, розваг та спорту. Інноваційні рішення можуть включати розробку нових туристичних продуктів, вдосконалення спортивного обладнання, розробку додатків для планування відпочинку та бронювання послуг, що сприяє розвитку технологічного сектору економіки. Сьогодні відпочинок і розваги нерозривно пов'язані з цифровими технологіями: від доповненої реальності в музеях до систем "розумного курорту", які дозволяють автоматизувати управління готелями, парками чи туристичними маршрутами. Розвиток ІТ-рішень для рекреаційної галузі стимулює створення стартапів, формує попит на нові професії — UX-дизайнерів, аналітиків туристичних даних, розробників застосунків. Водночас активний розвиток технологій дозволяє адаптувати рекреаційні сервіси до потреб людей з інвалідністю, створювати інклюзивні маршрути, а також покращувати безпеку туристів завдяки GPS-трекінгу, чат-ботам допомоги чи сенсорам здоров'я.

Привабливість для інвестицій: рекреаційна сфера створює привабливе середовище для інвестицій, особливо в регіонах з великим потенціалом для розвитку туризму та рекреаційних послуг.

У сучасному світі інвестори дедалі частіше обирають не лише вигідні економічно зони, а й комфортні для життя та дозвілля. Рекреаційна привабливість стає вирішальним чинником у виборі місця для розвитку бізнесу, що особливо актуально для галузей з високою доданою вартістю та міжнародним капіталом. На фоні глобальної конкуренції за капітал, інвестиційна привабливість регіону більше не визначається лише податковими пільгами чи дешевою робочою силою. Важливим стає «якість життя» — зокрема, доступність культурних заходів, можливість активного відпочинку, екологічна безпека та соціальна інфраструктура. Інвестори оцінюють, чи зможуть їхні працівники жити і відпочивати в комфортному середовищі. Саме тому розвиток рекреаційних можливостей — від сучасних скейтпарків до оперних театрів — є додатковим «магнітом» для залучення інвестицій в ІТ, логістику, освіту, медицину тощо. Брендинг міст і регіонів дедалі частіше включає акцент на відпочинок: «місто здорового способу життя», «курорт для стартапів». Це не просто слогани — це стратегічні інструменти економічного зростання.

Екологічна роль: екологічна роль рекреаційної сфери полягає в тому, що багато рекреаційних видів діяльності спонукають людей до відвідування природних місць, таких як парки, ліси, гірські хребти, озера та морські узбережжя. Це створює у людей більший інтерес до природи та природних ресурсів, що може впливати на їхнє ставлення до навколишнього середовища. Ось декілька способів, як рекреаційна сфера сприяє збереженню природних ресурсів та екосистем:

Популяризація екологічного туризму: рекреаційні види діяльності, такі як екскурсії в природні заповідники, піший туризм, велосипедні поїздки та кемпінг, стимулюють інтерес до відвідування природних місць і сприяють популяризації екологічного туризму. Це допомагає зберегти дивовижні ландшафти та дикі тварини, а також зберегти природні місця від забруднення та руйнування.

Екотуризм набуває популярності як етична альтернатива масовому туризму, оскільки поєднує економічну вигоду з відповідальним ставленням до природи. Завдяки спеціальним освітнім програмам, таким як "зелений гід" чи "волонтерський туризм", мандрівники можуть не лише відпочивати, а й безпосередньо долучатись до охорони навколишнього середовища. Екотуризм також стимулює створення нових форм рекреації — наприклад, сільський туризм або біоагротуризм, які зберігають традиційні способи ведення господарства і сприяють біорізноманіттю.

Освіта та усвідомлення: відвідування природних місць через рекреаційні активності може стати сприятливим моментом для освіти та усвідомлення людей про важливість збереження природи. Вони можуть більше дізнатися про місцеву флору та фауну, екосистеми та екологічні проблеми, що підвищує їхню свідомість та бажання діяти на користь природи. Значна кількість сучасних рекреаційних об'єктів, наприклад, ботанічні сади, еко-стежки, музеї природи — поєднують розвагу з навчанням. Через інтерактивні елементи ігри, інформаційні панелі й мобільні додатки люди, особливо діти й молодь, формують глибше розуміння екологічних процесів. Це створює фундамент для формування екологічно відповідального покоління, готового до змін поведінки та підтримки екологічних ініціатив.

Стимулювання екологічних ініціатив: рекреаційні активності можуть стимулювати розвиток екологічних ініціатив та проєктів. Наприклад, місцеві організації та групи можуть організовувати акції з прибирання сміття в природних місцях, проводити програми по відновленню лісів та екосистем або створювати екологічно чисті туристичні маршрути. Такі ініціативи залучають громадян до активної участі у захисті природи, перетворюючи їх з пасивних споживачів на активних агентів змін. Багато екологічних фестивалів та заходів об'єднують дозвілля з практичною користю — учасники можуть, наприклад, висаджувати дерева, будувати готелі для комах, брати участь у плогінгу (прибирання під час

бігу). У результаті створюється культура спільної відповідальності та турботи про довкілля.

Збереження біорізноманіття: завдяки відвідуванню природних місць у зв'язку з рекреаційними активностями, люди можуть більше дізнатися про важливість збереження біорізноманіття та різноманіття екосистем. Це сприяє підтримці різноманіття рослин та тварин та захисту уразливих видів. Такі практики, як спостереження за птахами, фото-сафарі, екологічна картографія, не тільки дають відвідувачам задоволення, а й створюють попит на збереження цінних природних територій. Біорізноманіття стає ресурсом для рекреаційної індустрії, а це, в свою чергу, підвищує цінність охоронюваних територій у свідомості населення та на рівні державної політики.

Отже, рекреаційна сфера в сучасному суспільстві є невід'ємною складовою якісного життя, сприяючи фізичному та психологічному благополуччю, соціальній інтеграції та розвитку, а також економічному зростанню та охороні навколишнього середовища.

1.3 Методи дослідження рекреаційної сфери

Дослідження рекреаційної сфери можуть включати в себе різні методи, такі як аналіз, опитування, спостереження та інші. Кожен метод має свої переваги та недоліки, тому важливо визначити, який метод буде найбільш ефективним для конкретної досліджуваної проблеми.

Аналіз даних є одним з найбільш поширених методів дослідження рекреаційної сфери. Цей метод використовується для збору та аналізу даних, які можуть включати статистичні дані, фінансові звіти, розклади та інші матеріали. Аналіз даних може допомогти виявити тенденції та проблеми, які потребують уваги. При цьому важливо використовувати як офіційні статистичні джерела (Держстат, територіальні органи статистики), так і локальні бази даних, які можуть

містити інформацію про відвідуваність об'єктів, фінансові показники туристичних фірм або попит на певні послуги. Також цінним джерелом даних можуть бути звіти місцевої влади та профільних департаментів. Варто підкреслити, що аналіз даних особливо ефективний на етапі прийняття стратегічних рішень, наприклад, при плануванні розвитку туристичних маршрутів, оптимізації витрат на утримання рекреаційних об'єктів або визначенні пріоритетних напрямів інвестування. Сучасні інструменти аналізу, такі як Power BI або Tableau, дозволяють створювати візуалізації, які значно полегшують сприйняття складної інформації та сприяють більш точному ухваленню рішень.

Опитування - це інший популярний метод дослідження рекреаційної сфери. Цей метод використовується для збору даних шляхом запитань, що стосуються думок, переконань, відносин та досвіду користувачів рекреаційної сфери. Опитування може бути проведене за допомогою різних інструментів, включаючи онлайн-опитування, телефонні опитування та особисті інтерв'ю. Важливо враховувати репрезентативність вибірки — щоб отримані результати дійсно відображали думку різних вікових, соціальних та професійних груп населення. Особливо цінним може бути опитування як місцевих жителів, так і туристів — для зіставлення їхніх потреб та вражень. Окремої уваги заслуговує використання психометричних шкал, наприклад, шкали Лайкерта, що дозволяє глибше оцінити рівень задоволеності користувачів рекреаційними послугами або їхні очікування щодо змін в інфраструктурі. Опитування можна поєднувати з геолокаційними технологіями, що дає змогу вивчити, які саме локації користуються найбільшим попитом серед різних аудиторій.

Спостереження - це ще один метод дослідження рекреаційної сфери, який може включати спостереження за поведінкою користувачів, процесами та фізичним середовищем. Спостереження може допомогти виявити проблеми, які можуть бути незримими за допомогою інших методів дослідження. Цей метод особливо корисний при дослідженні просторової організації території: наприклад, як люди переміщуються парком, які маршрути обирають, де виникають “зони скупчення”

або, навпаки, “мертві” зони без активності. Метод спостереження також активно застосовується для оцінки стану навколишнього середовища: рівня чистоти, ступеня збереженості зелених насаджень, шумового фону тощо.

Крім цих методів, існують інші методи дослідження рекреаційної сфери, такі як фокус-групи, історичний аналіз та географічні інформаційні системи. Фокус-групи - це метод, який включає групові дискусії з користувачами рекреаційної сфери, щоб дізнатися їхні думки та переконання. Історичний аналіз може допомогти вивчити еволюцію рекреаційної сфери та її взаємодію зі суспільством. Географічні інформаційні системи використовуються для аналізу географічних даних та допомагають зрозуміти, як рекреаційна сфера взаємодіє з фізичним середовищем. [12] Застосування ГІС-технологій дозволяє створювати тематичні карти, на яких відображаються зони рекреаційного навантаження, наявність або дефіцит інфраструктурних об'єктів, рівень транспортної доступності. Це значно підвищує точність висновків і сприяє прийняттю зважених управлінських рішень.

Фокус-групи особливо корисні для виявлення латентних потреб, які не завжди проявляються у кількісних опитуваннях — наприклад, очікування щодо емоційної атмосфери простору або оцінка культурної автентичності локацій.

ГІС-методи можна також інтегрувати з даними дистанційного зондування Землі (наприклад, супутниковими знімками), що дозволяє оцінити зміни ландшафту, рівень урбанізації чи сезонні коливання рекреаційного навантаження.

Вибір методу дослідження залежить від конкретної проблеми, яку потрібно дослідити, а також від ресурсів, які доступні для проведення дослідження. Наприклад, якщо потрібно вивчити думки та переконання користувачів рекреаційної сфери, опитування може бути найбільш ефективним методом. Однак, якщо проблема пов'язана з фізичним середовищем, спостереження може бути більш відповідним методом. У практиці дослідження рекреаційної сфери ефективним є поєднання кількох методів. Такий підхід дозволяє компенсувати слабкі сторони

окремих методик та отримати багатовимірне уявлення про стан і динаміку рекреаційного середовища. Цілісність підходу дозволяє враховувати не лише кількісні, а й якісні аспекти функціонування рекреаційної системи. Так, наприклад, одночасне використання спостереження, опитування та ГІС може дати повну картину того, як реальні сценарії використання простору співвідносяться з офіційними планами розвитку.

Важливо також враховувати можливі недоліки кожного методу дослідження. Наприклад, опитування може бути неефективним, якщо відсутність репрезентативної вибірки або якщо користувачі надають недостатньо точну інформацію. Спостереження може бути обмеженим з точки зору часу та ресурсів, які необхідні для збору даних.

Таким чином, важливо вибрати метод дослідження, який буде найбільш ефективним для вивчення конкретної проблеми в рекреаційній сфері, а також враховувати можливі недоліки та обмеження кожного методу. Крім того, важливо використовувати кілька методів дослідження, щоб отримати більш повну картину та підтвердити результати.

Інший метод дослідження, який можна використовувати в рекреаційній сфері - це аналіз даних від веб-аналітики. Веб-аналітика дозволяє вимірювати трафік на веб-сайті та дізнатися, які сторінки відвідують користувачі, скільки часу вони проводять на сайті та які дії вони здійснюють. Цей метод може бути корисним для вивчення того, як користувачі знаходять та взаємодіють з рекреаційними послугами та продуктами в Інтернеті. Інтеграція веб-аналітики з CRM-системами відкриває можливості для персоналізованого підходу в наданні рекреаційних послуг, аналізу рівня повторних візитів та оцінки ефективності рекламних кампаній.

Крім того, метод соціальних мереж може бути використаним для дослідження думок та переконань користувачів рекреаційної сфери. Цей метод полягає у вивченні того, як люди спілкуються та обговорюють рекреаційні послуги

та продукти на соціальних мережах. Аналіз соціальних медіа (social media listening) дозволяє виявити найбільш обговорювані теми, позитивні або негативні настрої аудиторії, а також потенційні "болючі точки", на які варто звернути увагу адміністраціям рекреаційних об'єктів.

У кінці кінців, вибір методу дослідження залежить від конкретного завдання та ресурсів, які доступні для проведення дослідження. Важливо враховувати можливі недоліки та обмеження кожного методу та використовувати кілька методів для отримання більш повної картини.

РОЗДІЛ 2. ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ І ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЦІВ ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ

2.1 Ресурсно-екологічні особливості регіону

Чернівецька область, або ще як її називають Буковина, в якій проживають (станом на 1 січня 2022 року) 890,5 тис. осіб, з яких 386,0 тис. проживають в міській місцевості, а 504,5 тис. – у сільській, знаходиться в західній частині України, на південному заході Карпатського хребта та розташована в трьох природно-географічних зонах [див. додаток Б]:

- передгірській, розташованій між Карпатами та рікою Прут. Особливо виділяється гора Цецино (537 м.);
- лісостеповій, яка займає Прут-Дністровське межиріччя яке лежить у межах Подільської та Хотинської височин. Особливо виділяється гора Берда (515 м.);
- гірській, яка охоплює Буковинські Карпати та займає близько 25% території.

Клімат Буковини помірно континентальний, вологий, м'який. Такі кліматичні умови сприяють використанню рекреаційних можливостей краю на протязі всього року, що суттєво впливає на розвиток територіально-рекреаційних формувань. [5, с 50-58] Завдяки сприятливому клімату й великій різноманітності ландшафтів, територія Чернівецької області має високий ступінь рекреаційної привабливості для різних сезонів. Влітку особливо популярні водні види відпочинку, в осінньо-зимовий період — пішохідний, культурний та гірськолижний туризм, весною — екотуризм та спостереження за природою.

Перш за все, на території Чернівецької міської громади та приміської зони Чернівців розташовано значну кількість лісових масивів, в яких переважають цінні деревості з дуба, бука, липи, що створюють сприятливі умови для розвитку екотуризму. Ліси Чернівецької області мають велику роль у збереженні біологічної різноманітності та екосистем регіону, а також у регулюванні клімату, підтримці ґрунтових вод та водних ресурсів. Екосистемні послуги, які надають ліси регіону, включають також фільтрацію повітря, зниження шумового навантаження, стабілізацію мікроклімату в межах міської агломерації. Це дозволяє зменшити вплив урбанізації на здоров'я населення та забезпечити екологічний баланс у межах рекреаційних зон.

Другим важливим ресурсом регіону є річки, серед яких можна виділити системи річок: Прут, Сірет, Черемош, Дністер (сумарна кількість річок в області сягає 76, довжина кожної з яких понад 10 км.). Водні ресурси краю мають багату рибальську базу та створюють умови для розвитку водного туризму. Також на території Чернівецької області є численні водосховища, які створюють умови для проведення водних видів спорту та відпочинку. Водно-рекреаційні ресурси часто є недостатньо інтегровані в туристичну інфраструктуру. Це відкриває перспективи для розвитку форм водного туризму.

На території регіону знаходяться також природні заповідники та парки, які мають великий туристичний потенціал. Наприклад національні природні парки "Вижницький", «Хотинський» та "Черемоський" та ін. є популярними об'єктами екотуризму та природоохоронного туризму.

У регіоні також є значні культурно-історичні та архітектурні пам'ятки, які привертають туристів з усього світу. Ці об'єкти, такі як Хотинська фортеця, Монастир СВ.Анни (м. Вашківці Вижницького району), Свято-Вознесенський монастир (с. Банчени Чернівецького району), Скельний Галицький монастир (с. Галиця Дністровського району) та багато інших, є не тільки важливими культурними центрами, але й зберігають історичну спадщину регіону. [21] Поєднання природних та культурних ресурсів дозволяє формувати змішані

туристичні маршрути (природно-історичні, паломницькі), які можуть приваблювати різні цільові групи туристів і сприяти подовженню їх перебування в регіоні.

Також на території Чернівецької області є багато мінеральних джерел (64), які мають лікувальні властивості і привертають багатьох туристів, та родовища грязей (7). Особливо популярні такі курорти як "Брусниця". Води Брусницького родовища містять сірчано-водневі та содові гідрокорбонатно-хлоридно-натрієві компоненти, завдяки яким визначаються лікувальні властивості та профіль курорту. Запаси лікувальних грязей які мають високі лікувальні властивості знаходяться поблизу таких сіл як: Черешенька, Брусниця, Селятин (Вижницького району), Костенці та Щербинці (Чернівецького району).

Також в регіоні є великі площі земель сільськогосподарського призначення, що дозволяє розвивати агротуризм та гастрономічний туризм, зокрема, продукцію місцевих фермерів та виробників.

Крім того, на території області розташовані численні мальовничі міста та села зі старовинною архітектурою, які привертають любителів культурного туризму. Такі міста, як Чернівці, Хотин, Сторожинець та інші, мають багату історію та культурну спадщину.

Територія міста Чернівців та його приміської зони має багаті ресурсно-екологічні особливості, які є важливими факторами для розвитку рекреаційної сфери. Буковина входить до п'ятірки областей України, які володіють найбільшою природо-заповідною територією. Тому туризм, як вид економічної діяльності, посідає особливе місце в економіці Чернівецької області.

Проте, розвиток туризму також має свої виклики для екологічної стійкості регіону. Наприклад, надмірний туристичний наплив може призвести до зниження якості довкілля та деградації екосистем. Тому важливо забезпечувати раціональне використання природних ресурсів та враховувати екологічні ризики при розвитку

туризму. Збереження балансу між розвитком туризму та охороною природи вимагає впровадження принципів сталого розвитку, екологічної освіти місцевого населення, жорсткішого контролю за забудовою природних територій та впровадження «зелених стандартів» для рекреаційної інфраструктури.

2.2 Історичні передумови розвитку рекреаційної сфери

Історія розвитку рекреаційної сфери на території Чернівців та приміської зони пов'язана з багатовіковою історією міста та його околиць. Чернівці є містом з багатою культурною спадщиною та історією, що знаходить відображення в різних архітектурних та історичних пам'ятках. [16]

Вже в давнину на території Чернівців та їх околиць існували різні форми відпочинку та розваг, які включали в себе відвідування термальних джерел, прогулянки в лісах та полях, риболовлю та полювання. У середньовічній Чернівецькій громаді розвивалася традиція святкування різних заходів, які згодом стали святами та фестивалями, присвяченими різним подіям та святкуванням. Збережені літописи та архівні документи свідчать, що вже в XV–XVI ст. на Прутських теренах проводилися ярмарки та релігійні фестивалі, що приваблювало селян і купців з довколишніх сіл та міст, сприяючи раннім формам туристичного обміну.

У XVIII–XIX століттях Чернівці та їх околиці стали популярним курортом для відпочинку та відновлення здоров'я. Це було пов'язано з багатими природними ресурсами регіону, такими як термальні джерела, ліси та поля, які стали основою розвитку туризму та рекреації. У цей період на території міста та його околиць з'явилися перші садиби, курортні готелі та вілли, де можна було не тільки відпочивати, а й лікуватися. Більшість з них належали найбагатшим верствам суспільства, але були й такі, які були доступні для звичайних людей. Головною сучасною перлиною Чернівців є національний університет імені Юрія Федьковича

(який у часи забудови був відомий як резиденція митрополитів Буковини і Далмації) – один із найстаріших класичних університетів України.. Комплекс був заснований у 1875 році за проектом відомого австрійського архітектора Йозефа Главки. (З 2011 року будівлю університету внесено до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО).

Поява залізниці наприкінці XIX століття сприяла напливу відвідувачів із Відня, Львова та Києва, що стимулювало розширення готельного фонду й послуг відпочинку поза межами міста.

У XIX-XX століттях на території Чернівців та їх приміської зони з'явилися нові форми відпочинку та розваг. З'явилися перші парки, які стали популярним місцем для прогулянок та відпочинку. Також розвивалася культура театрального та музичного мистецтва. У 1905 році було відкрито перший кінотеатр у Чернівцях. У 1911 році було засновано оперний театр, який згодом став одним з найвідоміших театрів України.

Розвиток масової культури на початку XX століття — читальні товариства, публічні лекції та музеї — створив серед багатшої інтелігенції традицію культурного відпочинку, що значно розширило спектр рекреаційних послуг.

У період між Першою та Другою світовою війною Чернівці продовжували розвиватися як курортне місто. З'явилися нові курортні заклади, такі як санаторії та пансіонати. Більшість з них були спрямовані на лікування різних захворювань та відновлення здоров'я.

Після Другої світової війни Чернівці та їх приміська зона стали складовою частиною СРСР. У цей період розвиток туризму та рекреації був під контролем держави. У Чернівцях з'явилися нові заклади культури та розваг, такі як кінотеатри, театри та інші. Також розвивалася інфраструктура міста, з'явилися нові готелі та кафе. У радянський період особливу увагу приділяли масовим піонерським та спортивно-оздоровчим таборам у приміській зоні, що формувало підростаюче покоління та слугувало інструментом соціалізації.

Після розпаду СРСР в Україні розпочався процес розвитку туризму та рекреації. Чернівці та їх приміська зона знову стали популярним місцем для відпочинку та туризму. З'явилися нові курортні заклади, готелі та ресторани. Також розвивається екотуризм, організуються екскурсії до природних заповідників та парків. Також зі здобуттям незалежності в 1991 році утворилися перші приватні туристичні компанії, що почали пропонувати авторські маршрути Буковиною.

Місто Чернівці є культурним та науково-освітнім центром Буковини. На особливу увагу заслуговують і історичні вулиці Чернівців: Турецька площа – сквер із глибокою криницею посеред вулиці, ботанічний сад та справжня знахідка для поціновувачів української історії – єврейський цвинтар.

Загалом, історія розвитку рекреації та туризму в Чернівцях була довга та багата на події та зміни. З часом місто перетворилося з маленького курортного містечка на великий культурний центр та важливий туристичний пункт. Сьогодні Чернівці продовжують приваблювати туристів своєю багатою історією, архітектурою, культурними подіями та природними красотами. Тут можна відпочити та насолодитися міським життям, або ж відправитися до природи, насолоджуючись гарними пейзажами та чистим повітрям.

2.3 Фактори розвитку рекреаційної сфери

Рекреаційна сфера Чернівців та її приміської зони розвивається під впливом різних чинників. Один із найважливіших чинників - це розвиток туризму та гостинності, який сприяє зростанню популярності міста серед відвідувачів. Зростання туристичного потоку має прямий вплив на економічний розвиток регіону, стимулюючи інвестиції у сферу послуг та інфраструктуру. Це, у свою чергу, створює позитивний цикл, де нові послуги привертають ще більше відвідувачів. Туризм та гостинність є важливими економічними галузями Чернівців та приміської зони, що забезпечують значний прибуток місцевому бюджету та

створюють нові робочі місця. Підвищення якості обслуговування гостей, стандартизація послуг та сертифікація туроператорів сприяють довірі туристів до регіону. Впровадження «зіркових» категорій у готельній мережі та професійний сервіс в ресторанах підвищують конкурентоспроможність Чернівців на національному рівні.

Ще одним важливим чинником розвитку рекреаційної сфери є культурна спадщина Чернівців та приміської зони, яка привертає до міста та його околиць значну кількість туристів та паломників. Культурна спадщина формує унікальний імідж регіону, що відрізняє його від інших туристичних центрів. Важливу роль відіграють не лише відомі пам'ятки, а й місцеві традиції, фестивалі, народні ремесла та гастрономічна культура. У місті розташовані такі історичні пам'ятки, як Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Буковинський державний медичний університет та багато інших.

Крім того, рекреаційна сфера Чернівців та приміської зони залежить від розвитку інфраструктури, такої як готелі, ресторани, магазини, транспортна система тощо. Інфраструктурний розвиток також включає модернізацію об'єктів дозвілля, будівництво парків, облаштування туристичних маршрутів та створення комфортних умов для сімейного відпочинку. Розвиток цих інфраструктурних об'єктів забезпечує зручність та комфортність для туристів, що відвідують місто та його околиці. Поліпшення транспортного сполучення — оновлення залізничного вокзалу, впровадження електричних маршруток і велопрокату, розвиток туристичних таксі — робить відвідування сусідніх сіл та природних зон більш доступним і привабливим. Окрім традиційного транспорту, впровадження екологічно чистих засобів пересування, таких як електросамокати та електробуси, також стає важливим трендом, що підтримує екологічні ініціативи регіону.

Також важливим чинником розвитку рекреаційної сфери є збереження та охорона природних ресурсів та екології регіону. Чернівці та їх приміська зона мають великий природний потенціал, який може бути використаний для розвитку туризму та рекреації, але водночас його необхідно зберігати та охороняти для

збереження екологічної рівноваги регіону. Забезпечення сталого розвитку включає також екологічну освіту населення та туристів, що сприяє підвищенню свідомості щодо збереження довкілля. Відсутність адекватної екологічної політики може привести до забруднення природи, зниження якості повітря та води, що може негативно вплинути на туризм та здоров'я місцевого населення. Впровадження екологічних стандартів у будівництві рекреаційних об'єктів сприяє збереженню природних ландшафтів та залучає свідомих туристів.

Крім того, розвиток рекреаційної сфери вимагає розробки та впровадження інноваційних технологій, які забезпечать більш ефективне та стійке функціонування сфери. Інновації відкривають нові можливості для підвищення якості сервісу, наприклад, завдяки віртуальній реальності для віртуальних турів та використанню аналітики великих даних для прогнозування туристичних потоків. Наприклад, використання "розумних" технологій для керування транспортними потоками та енергоефективності будівель може сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля та забезпечити більш якісний та комфортний відпочинок для туристів. [20]

Використання цифрових платформ для бронювання екскурсій, інтерактивних мобільних гідів та онлайн-сервісів зворотного зв'язку дозволяє підвищити залученість туристів і оперативно реагувати на їхні потреби. Системи штучного інтелекту і чат-боти можуть забезпечувати цілодобову підтримку туристам, полегшуючи їхній досвід перебування в регіоні.

У цілому, розвиток рекреаційної сфери Чернівців та приміської зони є складним та багатогранним процесом, який залежить від багатьох чинників, включаючи культурну спадщину, інфраструктуру, екологічну політику та використання інноваційних технологій. Комплексний підхід до розвитку сфери передбачає співпрацю між владою, бізнесом, громадськими організаціями та місцевим населенням для створення сталого туристичного продукту. Розвиток цієї галузі має значний економічний та соціальний потенціал для міста та його жителів, а також може сприяти збереженню та розвитку природного середовища регіону.

2.4 Соціокультурні та економічні чинники розвитку рекреаційної сфери

Розвиток рекреаційної сфери на території Чернівців та їх приміської зони обумовлений різноманітними соціокультурними та економічними чинниками, які впливають на формування та розвиток відпочинкової інфраструктури, попиту на рекреаційні послуги та загальний рівень задоволення потреб населення в цьому напрямку.

Рекреаційна діяльність дедалі більше розглядається як невід'ємна складова якісного життя, що інтегрує соціальні, культурні та економічні потреби мешканців. В умовах урбанізації та зростання психоемоційного навантаження на населення рекреація виконує функцію відновлення фізичних та психічних ресурсів людини. Особливо це важливо для міста Чернівці, де поєднання культурного надбання та природного середовища дозволяє розвивати поліфункціональну рекреаційну інфраструктуру, здатну задовольнити потреби різних вікових та соціальних груп.

Культурна спадщина: культурна спадщина Чернівців створює унікальні можливості для розвитку рекреаційного туризму та організації культурних подій. Велика кількість пам'яток архітектури, музеїв, театрів та інших культурних об'єктів не лише приваблюють туристів, але й надають місцевим мешканцям можливість відкривати для себе власне місто та його багату історію. Будівлі з архітектурою, яка є свідченням історичних епох, вулиці, пронизані духом минулого, та унікальні музейні колекції приваблюють туристів з усього світу. Туристичний потенціал, що базується на культурній спадщині міста, є ключовим фактором для розвитку рекреаційного туризму. Наявність різноманітних культурних об'єктів, таких як театри, музеї, галереї, сприяє організації різноманітних культурних подій та фестивалів. Ці заходи створюють можливості для рекреаційного відпочинку та освітнього розвитку для місцевого населення та туристів. Також розвиток рекреаційного туризму на основі культурної спадщини сприяє росту

підприємницької активності у сфері готельно-ресторанного бізнесу, розважальних закладів, арт-галерей та ремесельницьких майстерень. Це сприяє економічному розвитку міста та створенню нових робочих місць.

Стан культурної спадщини також спонукає до розвитку нових форматів культурного відпочинку: інтерактивні виставки, екскурсії у форматі театралізованих дійств, цифрові музеї, вуличне мистецтво. Такі форми комунікації з історією міста розширюють туристичну аудиторію, залучаючи молодь та представників креативного класу. Водночас популяризація локальної культури зміцнює ідентичність мешканців, що є важливим соціальним чинником, особливо в умовах глобалізації.

У багатокультурному середовищі Чернівців особливу увагу варто приділяти інтеграційним проєктам, які об'єднують різні етнічні спільноти через спільні святкові заходи, майстер-класи народних ремесел та гастрономічні фестивалі, що сприяє взаєморозумінню та зміцненню соціальних зв'язків. Такі ініціативи не лише сприяють соціальному згуртуванню, а й формують туристичну привабливість міста як простору толерантності та культурного діалогу. Участь громад у спільних проєктах зміцнює горизонтальні зв'язки між мешканцями, сприяє розвитку громадянського суспільства і створює відчуття причетності до культурного ландшафту міста.

Демографічні та соціальні тенденції: демографічні та соціальні тенденції можуть значно впливати на попит на рекреаційні послуги у Чернівцях та приміській зоні. Зміни у демографічній структурі та соціальній активності мешканців можуть мати різні наслідки для рекреаційної індустрії та вимагати адаптації до нових потреб населення. Ось деякі приклади:

Зростання кількості активних пенсіонерів: спостерігається тенденція до збільшення кількості активних пенсіонерів, які вільні від роботи та мають більше вільного часу для рекреації. Це може стимулювати попит на рекреаційні програми для цієї категорії населення, такі як екскурсії, фітнес-групи, майстер-класи та інші

форми активного відпочинку. Система рекреаційних послуг для людей поважного віку має також враховувати особливості доступності, медичного супроводу та безпечного середовища. Розвиток такої інфраструктури сприяє підвищенню якості життя літніх людей, запобігає їхній соціальній ізоляції та забезпечує активне старіння. Залучення пенсіонерів до громадських ініціатив, волонтерства та культурного волонтерства зміцнює соціальний капітал громади.

Зменшення часу на відпочинок у молоді: завдяки загальному зростанню рівня життя та економічному розвитку, молоді люди можуть мати менше вільного часу для рекреаційних занять через зайнятість на роботі або навчання. Це може призвести до зменшення попиту на деякі види рекреаційних послуг серед молоді, але водночас сприяти розвитку послуг, які можна споживати в обмежений час, таких як кіносеанси, кав'ярні та ігрові зони. [18] У відповідь на зміну поведінки молодіжної аудиторії, індустрія відпочинку активно впроваджує інноваційні формати дозвілля: інтерактивні квести, нічні події (в умовах мирного часу), освітньо-розважальні хаби, простори для творчості. Такі ініціативи дозволяють поєднувати навчання, самореалізацію і відпочинок, що особливо важливо в умовах швидкого темпу сучасного життя.

Збільшення інтересу до здорового способу життя: за останні роки спостерігається зростання інтересу до здорового способу життя, включаючи фізичну активність, правильне харчування та екологічно чистий відпочинок. Це може призвести до збільшення попиту на рекреаційні послуги, пов'язані з фітнесом, йогою, еко-туризмом та іншими видами активного відпочинку. Міська влада та приватні інвестори мають можливість розвивати нові формати оздоровчого туризму, які поєднують елементи традиційної медицини, спа-практик, а також природних ресурсів регіону. Чернівці, завдяки своєму розташуванню та клімату, мають потенціал для формування іміджу еко-здоров'я, що відкриває перспективи для нішевого туризму.

Економічні чинники вже відіграли значну роль у розвитку рекреації в місті Чернівці та його приміській зоні, що проявляється у декількох аспектах:

Розвиток туристичної інфраструктури: інвестиції у будівництво готелів, ресторанів, розважальних закладів та інших об'єктів рекреації сприяли створенню та розширенню туристичної інфраструктури в місті та його околицях. Це зробило Чернівці та їхнє приміське середовище більш привабливими для відвідувачів. Збільшення інвестицій у туристичну інфраструктуру має мультиплікативний ефект, стимулюючи розвиток суміжних галузей — будівництва, транспорту, логістики, а також інформаційних технологій у сфері бронювання та просування. Розширення цифрових сервісів та онлайн-маркетингу допомагає Чернівцям бути конкурентоспроможними на туристичній мапі країни.

Створення нових робочих місць: розширення рекреаційного сектору сприяло створенню нових робочих місць у сфері туризму, гостинності та послуг. Це стимулює розвиток місцевої економіки та підвищує рівень зайнятості у регіоні. Значення нових робочих місць не обмежується лише економічною вигодою — це також знижує міграційний відтік молоді, забезпечує зайнятість для жінок та осіб з інвалідністю. Сектор рекреації пропонує гнучкі форми працевлаштування, що особливо цінно для соціально вразливих груп населення.

Збільшення притоку інвестицій: розвиток рекреаційної сфери привертає інвестиції в регіон з боку як місцевих, так і зовнішніх інвесторів. Це сприяє зростанню економічної активності та розвитку бізнесу в місті та його околицях. Для залучення інвесторів важливо створювати сприятливий інвестиційний клімат — надання податкових пільг, прозора нормативна база, підтримка інноваційних стартапів у сфері туризму. Також доцільно розвивати державно-приватне партнерство у реалізації масштабних інфраструктурних проєктів.

Збільшення доходів місцевих підприємств: збільшення потоку туристів та відвідувачів сприяє зростанню доходів місцевих підприємств у сфері торгівлі, гостинності та послуг. Це може позитивно вплинути на економічний розвиток міста та його приміської зони. Зростання фінансових надходжень до місцевого бюджету дозволяє фінансувати соціальні проєкти, модернізувати інфраструктуру та

підтримувати культурні ініціативи. У такий спосіб туристична активність прямо впливає на підвищення якості життя громадян.

Підвищення привабливості регіону: Завдяки економічному розвитку рекреаційної сфери, місто Чернівці та його приміська зона стають більш привабливими для інвесторів, туристів та мешканців. Це сприяє залученню уваги до регіону та його позиціонуванню як важливого туристичного та рекреаційного напрямку. Імідж регіону формується через комунікацію з потенційними туристами — якісний бренд, сучасна візуальна ідентика, активна присутність у соціальних мережах, участь у міжнародних виставках. Все це сприяє зміцненню конкурентоспроможності міста та формуванню стабільного туристичного потоку.

Таким чином, економічні чинники вже відіграли важливу роль у розвитку рекреації в місті Чернівці та його приміській зоні, сприяючи створенню нових можливостей для економічного зростання, розвитку інфраструктури та підвищенню життєвого рівня мешканців.

РОЗДІЛ 3. РЕКРЕАЦІЙНА СФЕРА НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ ТА ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ ЧЕРНІВЦІВ

3.1 Структура рекреаційно-туристичної сфери

Основні елементи рекреаційної сфери на території Чернівців та її приміської зони включають парки, сквери, лісопаркові зони, водні об'єкти та спортивні майданчики. Парки та сквери можна розділити на три основні групи: історичні, сучасні та розважальні. Історичні парки та сквери зберігають в собі елементи ландшафтного дизайну та архітектурних споруд, що датуються XIX-XX століттями. Сучасні парки та сквери характеризуються більш сучасними ландшафтними рішеннями, дизайном та архітектурою. Розважальні парки та сквери забезпечують розваги для відвідувачів, зокрема, гойдалки, каруселі, лабіринти, фонтани та інші атракціони. Окрім класифікації за функціональним призначенням, структуру рекреаційних зон варто розглядати через призму їхнього просторового зв'язку: центральні міські парки утворюють "зелені коридори" з периферійними лісопарковими зонами, що дозволяє забезпечити доступність відпочинку для різних кварталів міста.

Сучасний підхід до структурування рекреаційно-туристичних елементів передбачає інтеграцію природного та урбаністичного середовища. Це означає, що рекреаційні зони повинні поєднувати в собі не лише зелені простори, а й елементи міської інфраструктури, зручності для мешканців, засоби пересування та елементи культури. Таким чином формується не лише простір для дозвілля, а й середовище для щоденного життя.

Особливої уваги заслуговують так звані "транзитні рекреаційні зони" — сквери, зелені вулиці, громадські сади, які не є цільовими місцями відпочинку, але суттєво впливають на комфорт пересування містом. Їх наявність забезпечує

психологічний відпочинок, зменшує теплове навантаження влітку, сприяє покращенню мікроклімату.

У Чернівецькій області нараховується 243 природно-заповідні території та об'єкти, з них 7 заказників, 8 визначних пам'яток природи, ботанічний та дендрологічний парк Чернівецького державного університету, Вижницький національний природний парк та Сторожинецький дендрологічний сад. Усі вони мають національне значення та включені до транснаціональної природоохоронної мережі Карпат. Крім того, є ще 136 пам'яток природи, 40 парків і 39 місцевих заповідників [див. додаток А, В]. Серед заказників загальнодержавного значення – ландшафтні заказники Чорний Діл, Совицькі болота та Цецино, орнітологічний заказник Драницький, лісові заказники Лунківський та Петровецький. Серед пам'яток природи загальнодержавного значення – урочище Білка, печери Буковинка, Попелюшка та Баламутівська, Шилівський ліс, Тисовий яр. До групи археологічних та архітектурних пам'яток входять стоянки давньослов'янських поселень IX-X ст., руських поселень XII-XIII ст., зразки культової архітектури. [18] Також доцільно розглянути поділ рекреаційно-туристичної структури за принципом цільової аудиторії: простори для дітей, для молоді, для літніх людей, для сімейного відпочинку, для спортсменів. Така деталізація дозволяє ефективніше планувати наповнення і функціональність територій. З погляду планування, важливо враховувати сезонність відвідуваності природоохоронних об'єктів: у високий сезон навантаження на найпопулярніші парки зростає удвічі, тоді як менші заказники залишаються маловикористаними, що створює дисбаланс у розподілі відпочинкової спроможності території. До структури слід включати також тимчасові та мобільні елементи — сцени, ярмаркові павільйони, сезонні атракціони, які забезпечують динамічність і адаптивність простору. Вони дозволяють простору "жити" за ритмами подій і сезонів, не перетворюючись на статичну інфраструктуру.

Лісопаркові зони включають в себе парки, які мають більш велику кількість дерев та зелених насаджень, а також лісові масиви з місцями для прогулянок та

відпочинку на природі. Водні об'єкти, такі як річки, озера та ставки, є важливими елементами рекреаційної сфери на території Чернівців та її приміської зони, оскільки забезпечують можливості для рибальства, плавання та пікніків біля води.

Нарешті, спортивні майданчики також є важливою складовою рекреаційно-туристичної сфери на території Чернівців та її приміської зони. Ці майданчики можуть бути різних типів, наприклад, футбольні поля, баскетбольні майданчики, тенісні корти, велодоріжки, бігові доріжки та інші. Вони дозволяють відвідувачам займатися спортом та активно проводити час. Додатковим елементом структури можуть бути мультифункціональні спортивно-оздоровчі простори, що інтегрують зали для групових тренувань, майданчики для вуличних видів спорту та простори для культурних заходів, що підвищує їхню цілорічну привабливість.

Узагальнюючи, рекреаційно-туристична сфера на території Чернівців та її приміської зони має різноманітну структуру, яка включає історичні та сучасні парки та сквери, лісопаркові зони, водні об'єкти та спортивні майданчики. Всі ці елементи забезпечують можливості для різноманітного дозвілля та відпочинку для місцевих жителів та туристів, що відвідують місто.

3.2 Стан інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери

Стан інфраструктури рекреаційно-туристичної сфери у місті Чернівці та його приміській зоні можна оцінити як досить розвинений і різноманітний. Це забезпечує широкі можливості для задоволення потреб як місцевих жителів, так і туристів різного віку та соціального статусу. Розвиток інфраструктури є одним із ключових чинників, що впливають на привабливість регіону для відпочинку та туризму. Нижче наведено деякі основні аспекти:

Парки та зелені зони: парки та зелені зони у місті Чернівці та його приміській зоні створюють природні місця відпочинку та розваг для мешканців та

відвідувачів. Зелені зони відіграють важливу роль у формуванні екологічного балансу міста, забезпечують можливості для активного відпочинку та оздоровлення. Вони також слугують майданчиками для проведення різноманітних культурних та спортивних заходів, що сприяє соціальній інтеграції та зміцненню громадських зв'язків. Окрім можливостей для прогулянок та відпочинку, вони також використовуються для проведення спортивних заходів та культурних подій. Організація фестивалів, концертів та інших масових заходів у парках стимулює розвиток місцевої економіки та привертає додаткову увагу до міста. Деякі з найвідоміших парків та зелених зон у місті та його околицях включають:

Центральний парк культури та відпочинку ім. Т. Г. Шевченка: цей парк є одним з найбільших та найпопулярніших парків у Чернівцях. Він має велику площу зеленої зони, алеї для прогулянок, дитячі майданчики, спортивні майданчики та кафе. Парк активно використовується як місце проведення громадських свят і сімейного відпочинку, забезпечуючи різноманітність рекреаційних можливостей для мешканців усіх вікових груп.

Парк ім. Ю. Федьковича: цей парк розташований у центральній частині міста та є одним з улюблених місць відпочинку для місцевих мешканців. Він має багато зеленої зони, красиві квітникові клумби та атракціони для дітей. Завдяки зручному розташуванню, цей парк часто слугує осередком культурного життя та місцем проведення освітніх заходів, які популяризують історію та культуру регіону.

Парк Жовтневий розташований в місті, цей парк відомий своїм озером, яке пропонує можливості для водних видів відпочинку. Озеро в парку є улюбленим місцем для риболовлі, катання на човнах та відпочинку біля води, що робить його привабливим як для жителів, так і для туристів.

Ці парки та зелені зони створюють природні оази в місті та приміській зоні, де люди можуть насолоджуватися природою, відпочивати та проводити час з родиною та друзями. Вони також відіграють важливу роль у формуванні

позитивного іміджу міста як комфортного для життя та відпочинку, що сприяє збільшенню туристичного потоку.

Готелі та гостьові будинки: готелі та гостьові будинки у місті Чернівці та його приміській зоні є різноманітними та можуть задовольнити потреби різних категорій відвідувачів. Асортимент готельних послуг постійно розширюється, зокрема з'являються нові апартаменти та butik-готелі, які відповідають сучасним вимогам комфорту та естетики. Деякі з них надають розкішне проживання з усіма можливими зручностями, тоді як інші спеціалізуються на наданні більш доступного проживання для бюджетних мандрівників. Цей поділ дозволяє залучати різні категорії туристів — від бізнесменів до сімейних туристів та молоді, що позитивно впливає на розвиток туризму у регіоні. Такі готелі та гостьові будинки можуть мати різні типи номерів, включаючи одномісні, двомісні, родинні та люкс номери. Різноманіття номерного фонду дозволяє максимально адаптувати пропозиції до потреб клієнтів, що підвищує рівень їх задоволеності. Деякі готелі та гостьові будинки можуть також надавати додаткові послуги, такі як ресторани, кафе, фітнес-центри, басейни, конференц-зали та спа-центри. Ці послуги допомагають створити комфортні умови для проживання та відпочинку для відвідувачів, незалежно від їхніх потреб та уподобань. Завдяки такому широкому спектру сервісів, інфраструктура готельного бізнесу у Чернівцях сприяє розвитку ділового туризму, проведенню конференцій, семінарів та інших заходів. Деякі гостьові будинки можуть також включати апартаменти для тих, хто планує тривале перебування в місті. Це може бути вигідно для сімей або ділових мандрівників, які шукають зручне та затишне житло з усіма необхідними зручностями. Тривале проживання також підтримується сервісами з прибирання, доставки харчування та організації дозвілля, що робить такі пропозиції ще більш привабливими. У цілому, готелі та гостьові будинки у місті Чернівці та його приміській зоні є важливою складовою туристичної інфраструктури, яка забезпечує комфортне та зручне перебування для відвідувачів усіх категорій. Постійне вдосконалення та модернізація цих об'єктів є

ключовим чинником для підвищення конкурентоспроможності міста на туристичному ринку.

Туристична інфраструктура: туристична інфраструктура у місті Чернівці також включає:

Туристичні агентства та екскурсійні послуги: у місті працюють різноманітні туристичні агентства, які пропонують широкий вибір екскурсійних програм та тематичних маршрутів для відвідувачів. Такі агентства часто співпрацюють із місцевими гідами та культурними установами, що дозволяє створювати унікальні та пізнавальні маршрути. Ці послуги дозволяють відвідувачам познайомитися з історією, культурою та пам'ятками міста за допомогою професійних гідів. Інтерактивні тури, аудіогіди та застосунки доповненої реальності стають дедалі популярнішими серед туристів, що значно покращує якість туристичного сервісу.

Ресторани, кафе та заклади громадського харчування: у Чернівцях розташовані різноманітні ресторани, кафе та заклади громадського харчування, які пропонують широкий вибір страв місцевої та світової кухні. Гастрономічний туризм набирає популярності, і місцеві заклади активно впроваджують традиційні рецепти з сучасними кулінарними тенденціями. Це дозволяє відвідувачам насолоджуватися аутентичними стравами та відчувати атмосферу міста. Особливою популярністю користуються кафе з відкритими терасами та панорамними видами на місто, що створює особливий досвід відпочинку.

Магазини та сувенірні крамниці: у центральних вулицях міста розташовані магазини, які продають різноманітні товари, включаючи сувеніри, ручні вироби, книги, одяг та інші предмети. Ці крамниці підтримують місцевих майстрів та ремісників, популяризуючи традиційну культуру та мистецтво регіону. Це дозволяє відвідувачам придбати пам'ятні подарунки та вироби місцевих майстрів. Сувеніри часто є важливою частиною вражень туристів, що сприяє поширенню позитивного іміджу Чернівців у світі.

3.3 Сучасні проблеми розвитку рекреаційної сфери на території Чернівецької міської громади та приміської зони Чернівців

Незважаючи на значний потенціал рекреаційної сфери Чернівців та приміської зони, на сьогодні існує низка актуальних проблем, які стримують її ефективний розвиток і вимагають системного вирішення. Ці проблеми мають комплексний характер і пов'язані як з інфраструктурними обмеженнями, так і з управлінськими, соціальними, екологічними та фінансовими викликами.

Однією з найсуттєвіших проблем є недостатній рівень розвитку інфраструктури. Частина об'єктів рекреації перебуває в занедбаному або частково функціонуючому стані, не маючи належного технічного забезпечення, освітлення, безбар'єрного доступу або навіть базових санітарних умов. Історичні парки, такі як парк імені Т. Г. Шевченка, потребують не лише косметичного оновлення, але й стратегічного плану з благоустрою та безпеки. Аналогічна ситуація спостерігається і в приміських локаціях: недостатня кількість паркувальних місць, незручна логістика, відсутність громадського транспорту в окремі зони відпочинку суттєво ускладнюють доступ до об'єктів.

Іншою важливою проблемою є недостатнє фінансування з боку місцевого бюджету та обмежені можливості залучення інвестицій. Через економічну нестабільність, війну в країні та зниження туристичного потоку, приватні інвестори не виявляють значного інтересу до вкладень у рекреаційну сферу. У той же час державні та муніципальні програми фінансової підтримки часто мають вузьку цільову спрямованість і не покривають весь спектр потреб галузі. Через це ускладнено модернізацію об'єктів, оновлення матеріально-технічної бази та підготовку персоналу.

Не менш суттєвою проблемою є відсутність системного управління рекреаційною політикою на локальному рівні. Спостерігається фрагментарність у прийнятті рішень, відсутність довгострокової стратегії розвитку галузі, недостатня

взаємодія між органами місцевого самоврядування, бізнесом та громадськістю. Багато ініціатив мають ситуативний або декларативний характер, що не дозволяє створити сталу екосистему управління рекреаційним середовищем. Водночас у громаді бракує цілісного просторового планування, яке б враховувало не лише забудову, а й рекреаційне навантаження на певні території. Через відсутність таких схем зелені зони можуть опинитися під загрозою житлової або комерційної забудови. У багатьох випадках рекреаційні зони не мають навіть юридично закріпленого статусу, що унеможлиблює їхній правовий захист.

Також значною проблемою залишається відсутність якісної інформаційної підтримки та просування туристичного бренду Чернівців. Попри унікальну архітектуру, багатонаціональну історію та культурний ресурс, місто часто залишається поза увагою внутрішніх і зовнішніх туристів. Офіційні сайти, туристичні карти, мобільні застосунки та інтерактивні платформи, що могли б ефективно інформувати туристів і мешканців про події, маршрути, гастрономічні чи культурні події, — або відсутні, або застарілі й не оновлюються належним чином. Застарілий підхід до цифрової комунікації стримує залучення молодіжної аудиторії. Молоді туристи очікують інтерактивного досвіду: віртуальних турів, доповненої реальності в музеях, навігації за QR-кодами та гейміфікованих маршрутів. Їхня відсутність знижує привабливість Чернівців у цифрову епоху.

Крім того, необхідно відзначити екологічні виклики, пов'язані з урбанізацією та зростаючим антропогенним навантаженням на природні території. У ряді зелених зон спостерігається засмічення, знищення підліску, витокування лісової підстилки, нелегальна вирубка дерев, випас худоби або самовільне будівництво. Водні об'єкти - як-то Прут або озеро в парку Жовтневому - зазнають забруднення внаслідок недостатнього очищення стоків або відсутності екологічного моніторингу. [5] Усе це знижує якість рекреаційного середовища та ставить під загрозу збереження природної спадщини. До екологічних загроз варто також віднести неконтрольовану присутність відпочивальників у природоохоронних територіях. Багато рекреаційних зон не мають чітко визначених

меж, маркування маршрутів чи інформаційних стендів, що сприяє порушенню екосистем, витоптуванню рідкісних рослин, забрудненню водою побутовими відходами.

Ще одним аспектом, що стримує розвиток, є низький рівень екологічної та рекреаційної культури населення. Невміння громадян дбайливо ставитися до публічного простору, смітити менше, використовувати альтернативні види транспорту, поважати інтереси інших користувачів простору — все це впливає на якість рекреації й потребує посилення освітніх ініціатив та соціальних кампаній. У цьому контексті важливо наголосити на недостатній комунікації між муніципалітетом і громадою. Багато жителів навіть не поінформовані про можливості участі в плануванні простору, подачі петицій чи участі в громадських слуханнях. Це створює відчуження від процесів прийняття рішень і знижує мотивацію до дбайливого ставлення до спільного простору.

Окремо варто звернути увагу на кадрові проблеми. У сфері туризму та рекреації часто не вистачає кваліфікованих кадрів — гідів, менеджерів проєктів, спеціалістів із територіального брендингу, урбаністів, фахівців з екологічного менеджменту. Молодь не завжди розглядає цю сферу як перспективну для професійного розвитку, що призводить до кадрового голоду на місцевому рівні. Вирішення кадрової проблеми можливе через впровадження спеціалізованих навчальних програм у місцевих закладах вищої освіти, стажувань у міжнародних туристичних компаніях, а також активне залучення студентства до реальних проєктів у сфері урбаністики, еко-менеджменту та культурного туризму.

Загалом, сучасні проблеми розвитку рекреаційної сфери Чернівців і приміської зони вимагають комплексного, міждисциплінарного та стратегічного підходу. Необхідно синхронізувати інфраструктурні, управлінські, екологічні та освітні аспекти політики в цій сфері, розробити інтегровані плани дій та активно залучати громадськість до формування майбутнього рекреаційного ландшафту. На завершення, слід підкреслити, що успішний розвиток рекреаційної сфери неможливий без визнання її не лише як «сфери відпочинку», а як потужного

економічного, соціального та культурного ресурсу. Саме тому подолання згаданих проблем повинно стати пріоритетом міського управління, а також предметом партнерства між владою, бізнесом, освітою та громадянським суспільством.

3.4 Перспективи розвитку рекреаційної сфери

Отже, щодо перспектив розвитку рекреаційної сфери на території Чернівців та приміської зони, можна виділити кілька напрямків.

Першим напрямком є розвиток інфраструктури рекреаційної сфери. Наприклад, можна збільшити кількість парків та скверів, облаштувати нові місця для відпочинку, розвивати велосипедні та пішохідні маршрути, створювати спеціальні майданчики для спорту та ігор, а також облаштовувати пляжі на березі річки та озер. Для сприяння сталому розвитку варто впровадити модульні рішення: мобільні майданчики, які можна швидко розгорнути в різних локаціях, та періодичні «активні зони» з обладнанням для фітнесу на відкритому повітрі, що дозволить адаптувати простір до попиту.

Другим напрямком є розвиток туристичної індустрії. Чернівці та її приміська зона мають потенціал для розвитку туризму, зокрема, екологічного, культурного, гастрономічного та спортивного туризму. Для цього можна створити нові туристичні маршрути, проводити різноманітні заходи та фестивалі, підвищувати якість та кількість готельних послуг, а також сприяти розвитку ресторанної та кафе-барної індустрії. Важливо також розвивати тематичні кластери — наприклад, «літературний маршрут Буковиною» чи «гастрономічний шлях бринзи», які поєднують об'єкти інфраструктури в єдину ланцюжок досвіду для туристів.

Третім напрямком є розвиток спортивної інфраструктури. Чернівці та її приміська зона мають великий потенціал для розвитку спортивної індустрії,

зокрема, велосипедного туризму, пішохідного туризму, водних видів спорту, гірськолижного туризму тощо. Для цього можна облаштовувати нові спортивні майданчики, створювати спеціальні туристичні маршрути для спорту, проводити спортивні змагання та змагання на місцевих об'єктах, таких як стадіони, спортивні зали, басейни та льодові майданчики. Організація регулярних аматорських велопробігів і трейлових забігів у навколишніх лісах зробить спортивний туризм одним із ключових брендів регіону, залучаючи активних мандрівників.

Четвертим напрямком є розвиток екологічного туризму. Чернівці та її приміська зона багаті на природні красоти та унікальні ландшафти. Для того, щоб розвивати екологічний туризм, можна створити нові екопарки, джерела та інші місця для спостереження за дикою природою. Також можна проводити екскурсії з екологічною спрямованістю, які будуть спрямовані на збереження та охорону природи. [6] Доцільно впроваджувати концепцію «низько-інтенсивного туризму» — обмежені групи туристів, попередній запис і контроль відвідуваності, що дозволить мінімізувати антропогенне навантаження та зберегти екосистеми.

П'ятим напрямком є розвиток гастрономічного туризму. Чернівці та її приміська зона мають багату кулінарну традицію та різноманітні національні страви. Для того, щоб розвивати гастрономічний туризм, можна створити нові ресторани та кафе з місцевою кухнею, проводити кулінарні майстер-класи та фестивалі, де туристи зможуть скуштувати місцеві страви та напої. Розвиток форматів «farm-to-table» і гастротурів, що поєднують відвідування фермерських господарств із дегустаціями, сприятиме просуванню локальних продуктів і зміцненню зв'язків між сільською місцевістю та містом.

Шостим напрямком, який заслуговує на окрему увагу, є розвиток освітньої, наукової та просвітницької складової рекреаційного середовища. Саме через екопросвіту, курси урбаністики для школярів, краєзнавчі студії та участь молоді у формуванні місцевих маршрутів можна забезпечити сталий розвиток. Вивчення історії ландшафтів, культури догляду за довкіллям і відповідальне споживання — ці поняття мають бути інтегровані в освітні програми.

Сьомим напрямком може стати розвиток рекреаційного підприємництва — підтримка стартапів, що працюють у сфері активного відпочинку, прокату обладнання, організації заходів, місцевих екскурсій, гастротурів тощо. Муніципалітет може запровадити спрощене ліцензування, ваучери для молодих підприємців, податкові пільги для нових проєктів у рекреаційній галузі.

Окрему увагу варто приділити культурному рекреаційному туризму. Чернівці як мультикультурне місто мають ресурс для створення тематичних фестивалів: вуличної музики, етнічної кухні, міської історії, днів ремесел тощо. Такі події не лише сприяють відпочинку, а й розширюють культурний діалог і взаєморозуміння між різними групами населення.

Також важливим є впровадження механізмів громадської участі у формуванні рекреаційної політики. Організація воркшопів, відкритих обговорень, конкурсів ідей щодо облаштування скверів чи парків — це не лише спосіб отримати якісні проєкти, а й шлях до зміцнення довіри між владою і громадою.

Партнерство з європейськими містами може стати каталізатором змін: обміни, спільні гранти, стажування та навчання у країнах ЄС дадуть можливість перейняти кращі практики у сфері сталого розвитку рекреації. Варто акцентувати увагу на співпраці з містами, які подібні за масштабами й профілем, такими як Кошице (Словаччина), Ческе-Будеєвіце (Чехія), Брашов (Румунія).

Також важливим є питання демаркації рекреаційних зон і врегулювання режимів їх використання. Має бути чітко визначено, які ділянки мають статус парків, скверів, захисних лісів чи водоохоронних зон — із відповідними правовими обмеженнями на забудову, доступ, види дозволеної діяльності. Лише юридично захищене зелене середовище може забезпечити сталий розвиток.

У перспективі доцільно запровадити систему показників моніторингу рекреаційного навантаження: кількість відвідувань, рівень забруднення, стан інфраструктури, доступність, частота подій. Це дозволить оперативно оцінювати ефективність управління і своєчасно реагувати на проблеми.

Таким чином, подальший розвиток рекреаційної сфери Чернівців повинен базуватись на багатовекторному підході: модернізації інфраструктури, просуванні бренду, залученні громади, міжнародному досвіді, інноваціях та орієнтації на довгостроковий ефект.

Отже, для розвитку рекреаційної сфери на території Чернівців та приміської зони потрібно працювати в кількох напрямках одночасно, залучати інвестиції та сприяти розвитку бізнесу в цих сферах. Від цього залежить ефективність та успішність розвитку туризму та рекреаційної індустрії в місті.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що рекреаційна сфера міста Чернівці та приміської зони є важливим елементом життя міста та його мешканців. Дослідження показало, що на території Чернівецької міської громади та приміської зони Чернівців існують потужні ресурси для розвитку рекреаційної сфери.

У роботі досліджені теоретичні основи рекреаційної сфери, географічні передумови та чинники її розвитку, структура рекреаційно-туристичної сфери міста та перспективи її подальшого розвитку.

Однією з основних проблем рекреаційної сфери є недостатня розвиненість інфраструктури, особливо у приміській зоні міста. Для подальшого розвитку рекреаційної сфери необхідно проводити комплексні заходи з покращення інфраструктури та збільшення інвестицій у сферу туризму.

Додатковою проблемою, яка була виявлена під час дослідження, є нестача координації та стратегічного планування у розвитку рекреаційної сфери. Часто ініціативи з розвитку туризму та рекреації в різних частинах міста або приміській зоні ведуться без єдиної стратегії, що може призвести до розірваності та неефективності проектів. Для вирішення цієї проблеми важливо розробити цільову стратегію розвитку рекреаційної сфери, в якій би враховувалися потреби місцевого населення, туристичний потенціал регіону та збереження природних та культурних ресурсів.

Також, важливою є необхідність збереження екологічної стійкості та збалансованого використання природних ресурсів у розвитку рекреаційної інфраструктури. Зростання туристичного потоку може призвести до негативних наслідків для природи, які можуть загрожувати екологічній рівновазі та привести до зниження привабливості регіону для туристів. Тому важливо розробляти та впроваджувати екологічно збалансовані підходи до розвитку рекреаційної сфери.

Для забезпечення успішного розвитку рекреаційної сфери важливо активно залучати громадськість та зацікавлені сторони до процесу прийняття рішень. Відкритість та прозорість у вирішенні питань щодо розвитку інфраструктури та програм туризму може сприяти формуванню підтримки з боку громади та забезпечити більш успішну реалізацію проектів.

Отже, для подальшого розвитку рекреаційної сфери у місті Чернівці та його приміській зоні необхідно вирішувати проблеми і здійснювати заходи, спрямовані на збереження екологічної стійкості, підвищення ефективності управління та координації, а також на залучення громадськості до процесу розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бузинський М. Д., Никирса М. Д., Коржик В. П., Бучко Ж. І. Барвиста Буковина. Горизонти цільового туризму. Чернівці : Прут, 2018. 152 с.
2. Бучко Ж. І., Круль Г. Я. Просторовий аналіз розвитку готельно-ресторанної інфраструктури туризму у Чернівецькій області. Географія та туризм. 2011. Вип. 11. С. 34-41.
3. Вишневський В. І. Екологічний туризм : навчальний посібник / В. І. Вишневський. – К. : Інтерпрес ЛТД, 2015. – 140 с.
4. Глущенко І. Організація туризму. – Київ: 2018. – 230-241 с.
5. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці: 2003. – 312 с.
6. Кифяк В. Ф. Розвиток туризму як один зі сценаріїв покращення соціально-економічного стану Чернівецької області. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 2. С. 67-81.
7. Коберник Н. Стан туризму в Чернівецькій області: проблеми та перспективи. Наукові записки Буковинського державного медичного університету. – Чернівці: 2019 - 98-101 с.
8. Лаврик І. Просторове організування туризму в місті Чернівці та пропозиції щодо його покращення. Економіка і організація управління. – Чернівці: 2019 – 27-35 с.
9. Морозова О. С., Морозов О. В., Волочнюк Є. Г. Розвиток рекреаційно-туристичної діяльності в умовах змін клімату в південному регіоні України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 28, частина 2. С. 42 – 48.

10. Руденко В. П., Вацеба В. Я., Соловей Т. В. Географія природноресурсного потенціалу природних регіонів України. – Чернівці: Рута, 2001. – 268 с.

11. Сухарева О. Туристичні ресурси Чернівецької області: стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: 2018. – 139-144 с.

12. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика. Одеса, 2015. 632 с.

13. Туризм у Чернівецькій області у 2020 році / За ред. Петрова Г. – Чернівці: 2021. – 14 с.

14. Черчик Л. М. Організація рекреаційного господарства. – Л., 316 с

15. Чир Н. В. Рекреаційна географія : навч-метод. Посіб. Мукачево: вид-во Дишкант С. Я., 2019. 156 с.

16. Чубей О. Архітектурно-історичні рекреаційно-туристські ресурси Чернівецької області : аналіз і технологія оцінки. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2012. Випуск 29 ч. 1. С. 221-228

17. Явкін В. Г., Руденко В. П., Андрейчук В. М., Король О. Д. Географічні аспекти розвитку туризму (на прикладі України та Польщі) : монографія. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2014. 344 с.

18. Головне управління статистики у Чернівецькій області, бюлетень: “Діяльність готелів та інших засобів тимчасового розміщування”

19. Гакман А. В., Теорія та методика фізичної рекреації, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2021. С. 6–10., С. 64–70.

Електронні ресурси

18. Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-24.html>

19. Програма розвитку туризму в Чернівецькій області на 2019-2021 рр. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://oblrada.cv.ua/document/regional_program

20. Чернівецька обласна військова адміністрація (2020). Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Офіційний сайт Чернівецької ОВА [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bukoda.gov.ua/documents/strategiya-rovzitku-oblasti>

21. Чернівецька обласна військова адміністрація (2021). Внутрішній паспорт Чернівецької області від 01.10.2021. Офіційний сайт Чернівецької ОВА [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/departament-regionalnogo-rozvitku/pasport-cherniveckoyi-oblasti>

22. Сайт міста Чернівці [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.0372.ua/>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Заказники загальнодержавного значення

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Район
Драницький	Орнітологічний	80	1984.11.02	Постанова РМ УРСР № 434	Дністровський
Кадубівська стінка	Ландшафтний	22.8	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Чернівецький
Лунківський	Лісовий	106	1974.10.28	Постанова РМ УРСР № 500	Чернівецький
Молочнобратський карстовий масив	Карстово- спелеологічний	20.3	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Вижницький
Петрівецький	Лісовий	170	1983.12.12	Постанова РМ УРСР № 495	Чернівецький
Совицькі болота	Ландшафтний	105	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Чернівецький
Товтрівська стінка	Ландшафтний	15.7	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Чернівецький
Цецино	Ландшафтний	430	1974.10.28	Постанова РМ УРСР № 500	Чернівецький
Чорний Діл	Ландшафтний	263	1980.02.25	Постанова РМ УРСР № 132	Вижницький
Чорнопотоцький	Карстово- спелеологічний	49	1994.12.10	Указ Президента України № 750/94	Чернівецький

Заказники місцевого значення

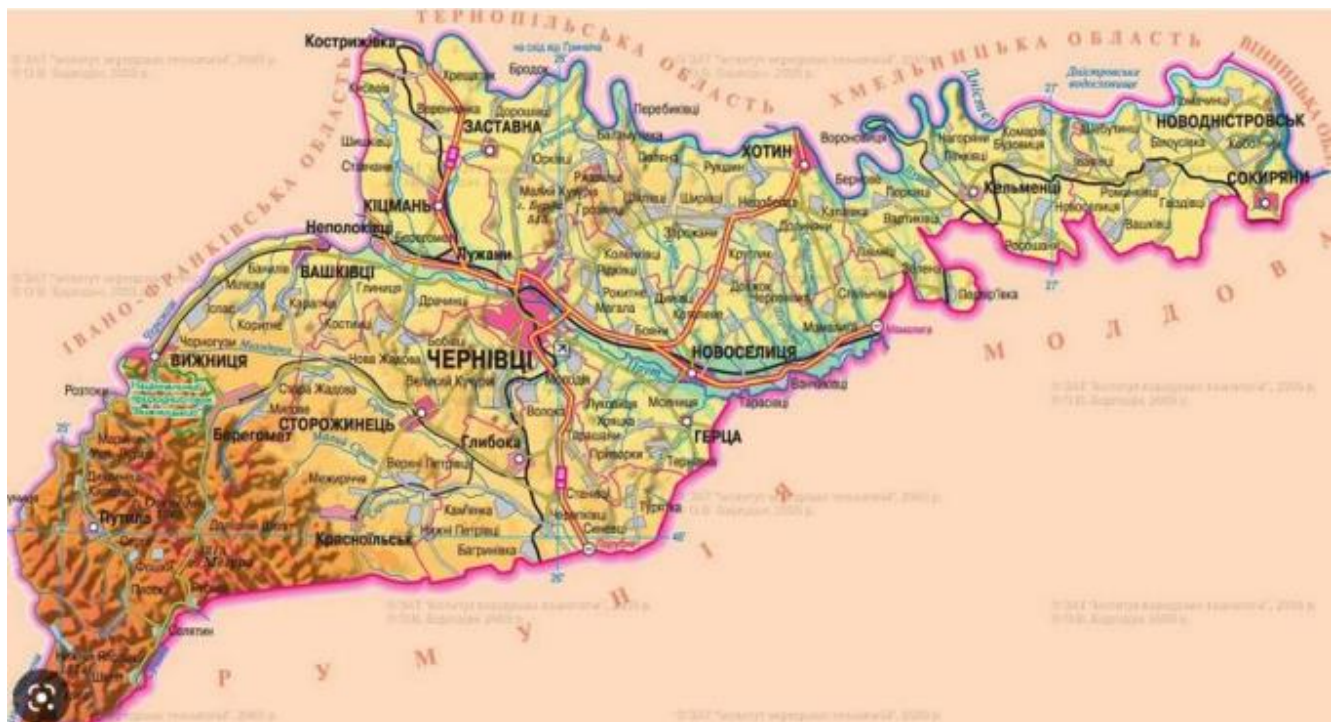
Назва	Категорія	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Район
Анкер	Ботанічний	8	1993.12.21	Рішення облради б/н	Чернівецький
Бабинська стінка	Ландшафтний	1405	1991.01.16	Рішення облвиконкому № 22	Дністровський
Баламутівська стінка	Ландшафтний	78.7	1993.12.12	Рішення облради б/н	Дністровський
Боргиня	Лісовий	470	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Вижницький
Брендуша	Ботанічний	6	1993.12.21	Рішення облради б/н	Чернівецький
Буковинські водоспади	Ландшафтний	38.5	1991.01.16	Рішення облвиконкому № 22	Вижницький
Білка	Ботанічний	19.8	1994.12.16	Рішення облради б/н	Чернівецький
Василишине	Орнітологічний	22	1999.03.10	Рішення облради № 14- 6/99	Чернівецький
Василівська вирва	Іхтіологічний	7	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецький
Василівський яр	Ландшафтний	525	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Галицька стінка	Ландшафтний	119.4	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Гарячий Урбан	Ландшафтний	108	1999.03.10	Рішення облради № 14- 6/99	Чернівецький
Глиницький	Іхтіологічний	15.6	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Чернівецький
Гриняцька стінка-1	Ландшафтний	25.1	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Гриняцька стінка-2	Ландшафтний	41.4	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Дарабанське плесо	Іхтіологічний	32	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Джерело	Лісовий	143.6	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецький
Дністровський	Орнітологічний	13.5	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецький
Зарожанська дача	Лісовий	129	1999.03.10	Рішення облради № 14- 6/99	Дністровський

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата створення	Підстава	Район
Зубровиця	Загальнозоологічний	27055.4	1993.12.12	Рішення облради б/н	Чернівецький, Вижницький
Кліводинський	Орнітологічний	1.1	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Чернівецький
Красноїльський	Ландшафтний	1129	2006.10.16	Рішення облради № 105-7/06	Чернівецький
Куютинський	Іхтіологічний	16	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Дністровський
Мальованка	Ботанічний	24.9	1999.03.10	Рішення облвиконкому № 14-6/99	Чернівецький
Мальовнича діброва	Ботанічний	24.2	2009.06.17	Рішення облради № 148-29/09	Чернівецький
Митківський	Іхтіологічний	369	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Чернівецький
Молодівський яр	Ландшафтний	267.3	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Монастирський ліс	Лісовий	39	1979.05.30	Рішення облвиконкому № 198	Чернівецький
Неполоківецький	Іхтіологічний	26.8	2002.12.27	Рішення облради № 127-6/02	Чернівецький
Непоротівський	Іхтіологічний	9	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Дністровський
Орестовський	Іхтіологічний	156	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Дністровський
Поливанів яр	Ландшафтний	411	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Прутська заплава	Ландшафтний	805.1	1993.12.12	Рішення облради б/н	Чернівецький, Дністровський
Репужинські острови	Іхтіологічний	14	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецький
Словач	Лісовий	4.6	2008.09.24	Рішення облради № 229-22/08	Чернівецький
Совицький рів	Ландшафтний	5.3	1992.03.17	Рішення облвиконкому № 72	Чернівецький
Сіретський	Іхтіологічний	5019	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Чернівецький, Вижницький

Назва	Категорія	Площа (га)	Дата сворення	Підстава	Район
Хотинська фортеця	Ландшафтний	22	2004.06.10	Рішення облвиконкому № 65-14/04	Дністровський
Чапля	Орнітологічний	8.3	1984.10.17	Рішення облвиконкому № 216	Дністровський
Чарівне крильце	Ентомологічний	20	1983.01.19	Рішення облвиконкому № 15	Вижницький
Черемоський	Іхтіологічний	3288	2001.12.20	Рішення облради № 171-17/01	Вижницький, Верховинський, Косівський
Чорторийський	Орнітологічний	57.9	1999.06.14	Рішення облради б/н	Вижницький
Шебутинський яр	Ландшафтний	794	1994.12.16	Рішення облради б/н	Дністровський
Юрківський карст	Карстово-спелеологічний	12.1	1991.01.16	Рішення облвиконкому № 22	Чернівецький

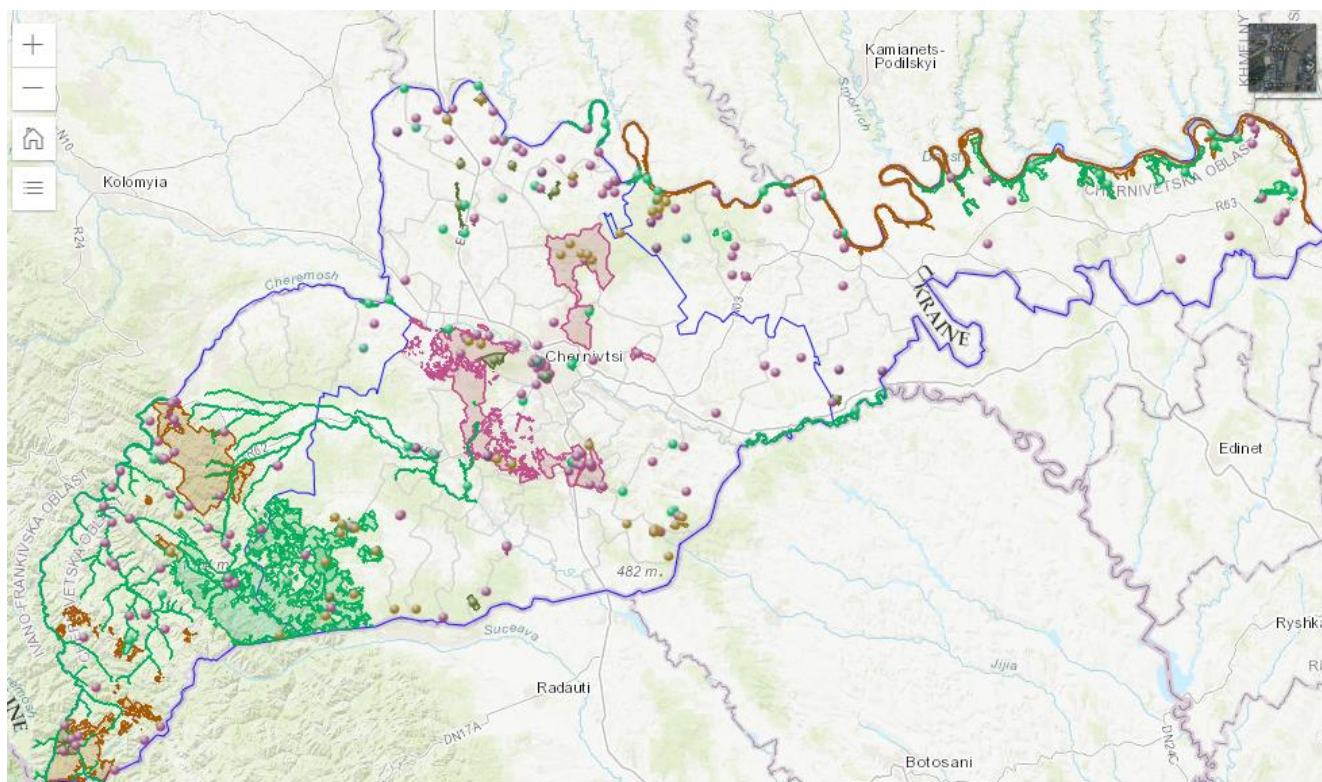
ДОДАТОК Б

Карта географічного розташування Чернівецької області

ДОДАТОК В

Природно-заповідний фонд Чернівецької області в розрізі територіальних громад

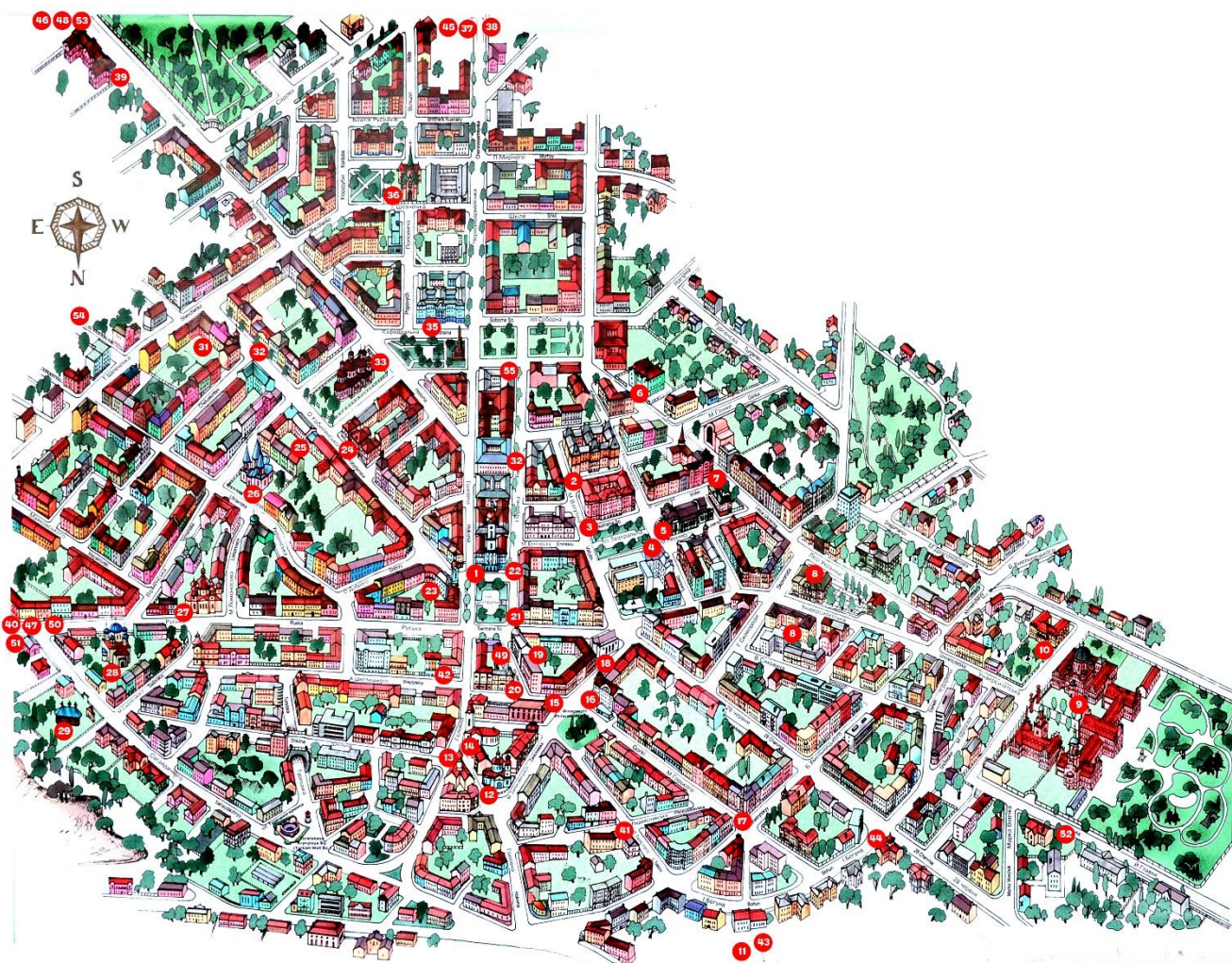
Умовні позначення

Тип об'єктів ПЗФ

- Природні заповідники
- Біосферні заповідники
- Національні природні парки
- Регіональні ландшафтні парки
- Заповідні урочища
- Заказники загальнодержавного значення
- Заказники місцевого значення
- Пам'ятки природи загальнодержавного значення
- Пам'ятки природи місцевого значення
- Ботанічні сади загальнодержавного значення
- Ботанічні сади місцевого значення
- Дендрологічні парки загальнодержавного значення
- Дендрологічні парки місцевого значення
- Зоологічні парки загальнодержавного значення
- Зоологічні парки місцевого значення
- Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення
- Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення

ДОДАТОК Г

Карта рекреаційних та туристичних об'єктів м. Чернівці

Умовні позначення

1. Ратуша (Міська рада)
2. Обласна адміністрація (колишній Палац юстиції)
3. Медичний університет (колишня Торгово-ремісничя палата)
4. Палац культури. Музей Історії та культури євреїв Буковини (колишній Єврейський народний дім) та Будинок офіцерів (колишній Румунський національний палац)
5. Музично-драматичний театр ім. О. Кобилянської
6. Середня школа № 5 (колишня Ювілейна гімназія)
7. Академічний палац Медуніверситету (колишній Єврейський театр)
8. Учбові корпуси Університету

- 9.Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича (колишня резиденція буковинських митрополитів)
- 10.Житловий будинок (в минулому для приїжджих при резиденції)
- 11.Залізничний вокзал
- 12.Церква Святої Параскеви
- 13."Будинок-корабель"
- 14.Костьол Воздвиження Святого Хреста
- 15.Обласна філармонія
- 16.Гуртожиток Медичного університету (колишній готель "Брістоль")
- 17.Будинок з совою
- 18.Кінотеатр "Чернівці" (колишній Темль)
- 19.Гуртожиток університету (колишній готель "Золотий лев")
- 20.Головний поштамт
- 21.Торгово-економічний інститут (колишній готель "Чорний орел")
- 22.Художній музей (колишня Дирекція ощадних кас)
- 23.Управління національного банку
- 24.Красназавчий музей
- 25.Палац урочистих подій
- 26.Вірменський костьол. Органний зал
- 27.Греко-католицька церква
- 28.Миколаївський кафедральний собор
- 29.Миколаївська церква (1748 р.)
- 30.Християнський та Єврейський цвинтарі
- 31.Житловий будинок (колишній Німецький народний Дім)
- 32.Музична школа. Польський народний дім

- 33.Кафедральний собор Святого Духа
- 34.Готель "Київ" (колишній "Палас")
- 35.Учбовий корпус університету (колишнє Крайове управління)
- 36.Костьол "Серце Ісуса"
- 37.Готель "Черемош" (вул.Комарова, 13а). Парк "Жовтневий"
- 38.Готель "Турист" (вул. Червоноармійська. 184)
- 39.Готель "Буковина" (вул. Головна. 141)
- 40.Готель "Корал" (вул. Фастівська. 30в)
- 41.Готель "Магнат" (вул. Л Толстого.іба)
- 42.Готель "Магнат Люкс" (вул. Шептицького, 6)
- 43.Готель "Кайзер" (вул. Гагаріна. 51)
- 44.Готель "Георг палац" (вул. І. Богуна. 24)
- 45- Готель "Дельта" (вул. Гайдара. 3).
- 46.Готель "Леотон" (вул. Чкалова. 30)
- 47.Готель "Прем'єр клуб" (вул.Жасмінна. 46)
- 48.Готель "Преміум" (вул. Головна. 1246)
- 49.VIP-апартаменти "Кнаус" (вул. Худякова. 4/3)
- 50.Готель "Затишок" (вул. Зелена, 6)
- 51.Музей народної архітектури та побуту (скансен) (вул. Світловодська. 2)
- 52.Музей буковинської діаспори (вул. Й. Главки. 1-а)
- 53.Музей авіації та космонавтики (вул. Головна. 220)
- 54.Літературно-меморіальний музей О. Кобилянської (вул. Дімітрова. 5)
- 55.Літературно-меморіальний музей Ю. Федьковича (вул. І. Франка, 28)